



M. A. Akşit Koleksiyonundan

2-Kültür

5

Tarım Kültüründe Yaşam ve Ölüm *

M. Arif AKŞİT**

*UNEKO 13 Kongresinde sunulmuştur¹. B. Güvenç², Sosyal Antropoloji Dersi Notları temeldir
**Tıp Doktoru, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı, Neonatoloji ve Pediatrik Genetik Uzmanı,
(Emekli) Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi

Tarım Kültürü ilk planda köy, daba sona kasaba iken, şimdi ise şehirlerin belirli mahalleleri olarak ele alınmakta, Mahalle Kültürü denilen boyut olmaktadır.

Bulunduğu yer ile ekonomisini geliştirme, yaşama ve varlığı açısından öne çıkmaktadır. Bir denizden gelirini sağlayan yapının, denizden uzaklaşması onların yok olması anlamını taşır. Osmanlı'da deniz boyutu öne çıkınca, Konya Bölgesindeki tarımcılıkla uğraşan kişiler, ücretli forsa olarak gemilerde çalışmaya başlamış, diğerleri zincirle bağlı köle iken, Osmanlı çalışan olarak ele aldığı için, ücretlidir ve Andrea Doria güvertedekileri görebiliyor ama aşağıdan çıkanlar ölümüne dönmekte, onlardan daba çok korkuyoruz demıştır.

Denizde olanlar için deniz vatanları, gemi ise aile olmaktadır. Dolayısıyla örf, adet ve gelenek aile ötesi bir şehirde mahalle, kasaba düzenine olmasdır.

Yerleşim yeri temelinde olan, kalıcı boyut olması temel farklılıktır.

Artık ben tarım ile uğraşmıyorum diyerek bu kültürel yapıda olmadığı düşünülmemelidir. Balkonda çiçek yetiştirme ile de bu Kültürel yapıda olma iddiası da geçerli olamaz. O halde, ilk planda, toprağına, yerleşim yerine bir bakıma vatan olarak bağımlı olmak, mahalle kültürü içinde olmak, yaptığı işlerde ilkeleri örf, adet ve geleneğe dayandırmak temeldir.

Bu açıdan her birey bu Kültür içinde kabul edilebilir. Amerika'da iken, ben vatanımda dedim, tüm Dünya bizim vatanımız, bizler bir bayrak olarak yere basıyorsak, o zaman bastığımız yer vatanımız olur dedim. Burada vurgu, vatan kavramını belirli hudutlar içinde değil, insanlığın olduğu yer anlamında ele almamdır. Varlık boyutunda, her bireyde olan bir tarafını temsil etmektedir.

Tarım Kültürü denilmesi, ekonomi ötesinde bireylerin ziraat yaparken toprağına, yerleşim yerine bağı olmasdır. Ülkemizde kervansaraylar ve seyahat serbestliği varken, Batı köylülerin tarla

ve yerleşim yerlerinden çıkamadıkları, asilzade ve tüccar olmaları gerekmekte idi. Bu açıdan tarlalarında, yerleşim yerlerinde hapis gibi olmakta idiler.

Kültürel öğeler ile daha net kavranacaktır.

Özet

Tarım Kültüründe Yaşam ve Ölüm

Amaç: Tarım Kültüründe varlık, yaşam ve yaşam ötesi, ölüm boyutu bakışı, Güvenç tanımlaması ile 8 öge altında irdelenmektedir.

Dayanaklar/Kaynaklar: 8 öğeler, bakılarak, görüşler temel olarak Yazara aittir.

Giriş, Tanım: Tarım ile gelir temin eden değil, Endüstri Kültüründe de çok geniş alanlarda, tarım yapılarak gelir elde edilmekte, ancak sermaye ve teknoloji bakışı geçerli iken, Tarım Kültüründe geniş aile ve gelenek, örf ve vatan temeli bir yapı olmaktadır. Varlık toprağın var olması anlamındadır, birey sadece bir elemandır.

Sonuç: Tarih ve her yerleşim yerine göre bir destanlaşan yapı altında bir bakış vardır. Elemanların bunun devamını sağlanmasını amaç edinmektedirler.

Yorum: Yerleşik yere dayanan, eskiden köy, sonra kasaba iken, zamanımızda şehirlerin mahallelerindeki boyutlar altında bir kültürel, sosyal yapılanmadır.

Anahtar Kelimeler: Tarım, Mahalle Kültüründe, Varlık, ölüm irdelenmesi

Outline

Life and Death at the Cultivation Culture

AIM: The notions on; existence and death from Agriculture perspective, from üvenç indication as 8 parameters of cultures.

Grounding Aspects: From the 8 constraints, the standpoint, perception from the Author.

Introduction: Meaning of agriculture is not planting as the reasoning, in Industry Culture, great amounts of cops be planted thus, at Agriculture the traditions, the environment, country notifications taken in notice. Presence as a member, as a civil people.

Notions: From history, there is an epic account, thus, a member be a continuing that civilization, be a member of this culture.

Conclusion: The settling places, from village, to district to some city culture, as social cumulation.

Key Words: Cultivation and Agriculture, presence, and death in consideration

Giriş

Ekonomisinin bağlı olduğu yer eğer fabrika ve işyeri ise Kurum Kültürü, Endüstri kültürü denilirken, buradaki kralların daha genel ve kanunlarla tanımlanırken, yerleşim yerlerinde kendi kuralları oluşmaktadır.

Ege Bölgesinde kurulan şehir devletlerinin birbirleri ile kavgalı olduğu için, kale duvarlarına gereksinim olmakta, giriş ve çıkışlarda kontrolle sağlamakta idi.

Denizli ovasında kurulanlara bakınca; Hierapolis (Pamukkale), kutsal alan olarak fizyoterapi, gömü, mezarlık ve ilk kilise yapılanmasıdır. Colesea (Honaz), yerleşim ve insanların toplandığı alan, genel yerleşim yeri, Afrodiasias (Tavas), sanat merkezi, Laodikya ise ticaret merkezi, Tripolis (Buldan), askeri ve dokuma merkezi olarak yapılanmış, bir bakıma da buralardaki askeri odaklanma yerleri olmuştur. Türkler 1071 öncesi gelmişler, 1070 yılında Honaz kalesini almışlar, sonra 4 defa el değiştirse de platolarda yerleşim başlamış, 1090 yıllarında hakimiyet kurmuşlardır. Acıpayam Ovasında 44 farklı Selçuk yerleşimleri olup, bunlar sanki bir kabile gibi gelmişler, yurt kurmuşlardır. Dügün ve lehçelerde bile farklılıklar bulunmaktadır. Kabileden ziraat boyutunda olmuşlardır. İlk planda hayvancılık olsa bile, ziraat ile bütünleşmişlerdir.

Türkiye yapısında Tarım Kültürü ile kabile kültürünün bütünleşmesi gözlenmektedir. Ayrım yapılması yerine birlikte incelenmesi daha yerinde olacaktır.

Genel Değerlendirme

Her bir mahallenin adetleri bazı durumlarda daha belirginleşir. Bunlar evlenme, doğum, ölüm törenlerinde daha belirginleşir. Kabile kültüründe aile yapısı denirken, burada da mahalle ve kasaba/şehir adeti denilmektedir. Zamanla bazı boyutlar değişmektedir.

Örnek olarak: Tavas Yöresinde zeybek vardır, açılış oyunu, kızı ve oğlanın babası tarafından yapılır ve her kişi olayı kavramaya çalışır. İstenmeme hareketleri vardır, bu klasik oyun sisteminde yoktur. Diz kırma sadece erkek, geline kırar, evli olanlarda eşlerine kırarlar, eşler ise bükülmez, dik dururlar. Son da iki baba tekrar kalkar ve arık düğün bitmiş demektir. Zamanımızda ise tüm figürler gösterilir, her birey kalkar oynar, diz kırar ve standart yapıdadır. Kızlar da oynar. Zeybek oyunları anlamlı değil, standart olmaktadır. Bir törende Valiyi kaldırdılar, hemen gittim, siz, sadece Belediye Başkanı ve Rektör il oynar, diğerleri oturmalı ve sakın diz kırmayın, eğilmeyin, sadece boynuzu gösterin, dedim. Konu toplum kültürel algısı idi, bu açıdan müdahale etmek zorunda kaldım.

Tarım Kültürü

Her toplum yetiştirdiği ürüne göre yapılıdır. Amerika'da bazı yerler sadece sarımsak yetiştiriyorlarmış ve tüm yapı ona göre olup, yolda da sarımsağı tanrı gibi heykelleri vardı.

Tütün yetiştiren kasabada kendi tütünleri, yaprak ve ince kıyılmış olarak içilir, bir sigara içilmesi hakaret olarak algılanabilir.

Ülkemizde şeker pancarı yetişmediği için, yetiştirmesi de zor olduğundan, ithal şeker gümrük vergisi kalkacağı için karşı çıkmış, ama bazı kişiler ile oluşmuş hem traktör hem fabrika gibi donanım gereksinim olduğundan, ayrı bir statü kazanmışlardır.

Genel bakıldığında Orta Anadolu buğday ve bu şekilde yiyecek, ekmek olduğundan, eşyalar yuvarlak ve mayalanmaya uygundur. Aynı donanım Meksika'da görülür. Karadeniz ise mısır olduğundan kek yapısı temeldir. Bu açıdan İnk Medeniyetleri bünyesindeki ev araçlarına benzer. Buna bağlı sanat değişmektedir.

Tarihsel yerleri gezerken, ince detaylara bakılmasını öneririm, bu o bölgenin özeliğini belirtir. Aspandos tiyatrosu üstünde olan tarihi yere bakınca, oradaki kilise harabeleri fikir vermektedir. Beyaz ve tek boynuzlu atın yurdu olduğu söylenir ve sanat ağırlıklı bir medeniyet olduğu ifade edilir. Taşlara bakarak bu gözlenmez, Bolu Beyine karşı çıkan şairin, Köroğlu, atı da aynı yapıdadır, ki yansıması bu şekilde destanlaşmıştır. Gerçekten boynuzu olduğu sanılmasın, dik durur ve yelesinin önünde olan başını örter ve uzaktan dik, boynuzu andırır.

Meksika çanak ve çömleklerindeki desenlerin bizim eski Anadolu halılarına benzer olduğu da dikkatlerden kaçmamalıdır.

1) Aile: Kasabada çocuk iken bizleri de götürdüler, ben biz ne yapacağız dedim, görürünüz denildi. Orada ayrı ve ikram edildi, ürünle benimsetmeye çalışıldı. Kendi üzümümüzü topladık ve yedik. Üzüm, çekirdeksiz ve kırmızıya çalıyordu, çok şekerli olduğundan, arılar yemesin diye çorap içinde gizli idi, adını da sülale adı olduğunu öğrendik. Dönünce, üzümler bir kaptaki ezilmesi için tutulurken, çocukların ezmesi istendi. Bu ayrı kaptaki toplandı, sonra büyükler ezdiler. Daha sonra da merdanede şıra olarak alındı. İlk ezilen, suyu fazla ve alkolü az olan *kız şarabı*, şarap olmaz ise sulu içecek idi. Erişkin siktıkları şarap veya pekmez, mengene ile sıkılan ise özel şarap veya şıra olarak oluşturmaktaydı. Çocukların üretimde rol oynaması, onların da törenlere katılması, dua için onlara da yer verilmesi önemlidir.

Her yerde farklı olsa da baz yerlerde çocuklar ayrı masa olurken, bizim kasabada, her birey birlikte oturur belirli yaşa kadar anne yanında iken, 4-5 yaşlarında ayrı yer olur. En büyük ilk

lokmayı alır ve yemeğin, özellikle çocukların ilk yemeği ve doyması sağlanır, sonra erişkinler yer. Dedelerin aç kalktığını da gözlenmiştir.

Toplu ve tek kap yemekten yenirken, kaşık tam ağza konulmaz, dudağa gelen yer ile çorbaya daldırılan taraf farklı olur ve bu çocuk iken ikaz edilir, gerekirse ayrı tabak, kase olarak verilir. Kadınların ayrı olması daha sonra oluşmuştur. Peygamber kadınları ön planda tutmuş, ölünce birçok kişi kadınları artık ikinci plana itebileceğiz demişler, daha da ileri boyuta götürmüşlerdir, bunun din ve inanç ile alakası yok, tam tersi ön planda tutulmuştur. Kadın iki yerde önden gitmez, merdiven çıkarken ve karanlık yere girerken önce erkek girer. Daima hürmet gösterilir ve önde tutulur. Bebek, emziren anne ise ayrı yeri vardır.

2) Kültürel kaynaklar, Sanat: Her yerleşim yerinin bir destansı hikayesi vardır. Bu doğru veya yanlış değil, oranın simgesini oluşturur. Denizli'de Kazıkbeli yukarısı, denizden 170 metre yükseklikten 1400 metre geçiş sağlayan, İkinci Haçlı Seferinde buradan geçenlerden Fransız ordusu öldürülmüş ve bu bir destansı hikaye yaratılmıştır. Osmanlı dahil dış güçler değil, kendileri yönetsel bağlanmış, Acıpayam adı Garbi-Karaağaç iken, asi adı verilince değişmiştir. Bazı kasabaların adı yine uyum açısından değişmiştir, Kızıllhisar, Serinhisar olmuştur. Kızıl temelde altın demek iken, farklı yorum olmaması için değişmiştir. 1090 yıllarında platolar Türk yerleşim varken, Denizli Ovası 350 yıl kadar sonra Türklerin yerleşim yeri olmuştur.

3) Çevre: Ekonomik yerleşim yerde olunca, buranın korunması ve gözetilmesi de önemlidir. Teknolojinin gelişmesi ile, eskiden yerleşim yeri olan, yol geçmesi ile bozulan yapı, doğrudan, kervan yolları ile öne çıkmıştır.

Bazı havzaların kirlenmesi nedeniyle odak sanayi yerlerinden, hat gelişim ve yatay yerleşim boyutlarına geçilmiştir. Sanayi Merkezlerinin (OSB) kurulması çevre boyu olarak ele alınmıştır, Teknoloji Boyutu sonucudur.

Tarım kültüründe olan kendi memleketinde ister, çevre zararına olsa bile, burada atık olanlar yan kasabaya atılır, Ruhr Havzası hava kirliliği yan devletlere iletildiği de bilinmektedir. Ancak kendi yerleşim yeri sağlıklı olması esas alınmasıdır.

4) Eğitim: Tarım kültüründe eğitim, mevcudun öğrenilmesi ve tarihsel gurur olanların öğrenilmesidir. Değişim ve gelişim yavaş ve fark edilemez olmalıdır. Örf, adet ve geleneklere uyan bir nesil olmalıdır.

Klasik kitap bilgisi ve diploma almaları yeterlidir, bunlar övünç kaynağıdır. İsyen etmeyen bir nesil istenilmektedir.

5) Din/Devlet/Yönetim boyutu: Kabile kültüründe inanışlar ve yönetim olanlar, aile yapısı iken, Tarım Kültüründe şehir gibi daha geniş toplum içinde olmalıdır. Dolayısıyla zamanımızda her şehrin bir farklı tarikatı olması gibi yapıları da farklıdır. Kadıköy mahalle yapısı ile Moda farklıdır. Fenerbahçe ile de yapıları farklıdır. Karaköy, Beykoz ve tüm İstanbul mahallelerinde yapı, örf adet ve gelenekler farklıdır. Bazı kişiler, toplumun yapısı, mahalle kültürü farklı olduğu için, evlerini değiştirmektedirler. Sorulunca, bahçede yürüyünce sokakta yürütenler beni rahatsız ediyor demektedirler.

Moda plajında denize girmek için özel statünüz olmalıdır, burada kapıda olan kişi size bakar ve ona göre izin verir, baktığı konuları sormadım ama ben ve arkadaşların doğrudan geçebiliyordu. İngiltere'de Kings Road yolunda Tıp Fakültesinde okuyan arkadaşlar bir yere girip, bira, çay içmek istiyorlarmış ve hep geri çevrilmişler. Bana birlikte gidelim dediler. Papyon, iki düşme, çift yırtmaçlı, yeşil geniş yakalı elbise ile gittim, vurgulu bir *Good afternoon* dedim buyurun sir dedi ve içeri girdik. Yine bir mağazada, Yağmurluk almak istedim, bir kişi benimle doğrudan ilgilendirdi, Tıp öğrencisi olmam nedeniyle %25 fiyatına pardösü verdi. Ben söylemedim ama o surdu, size uygun yapıda kıyafet olmalı dedi.

İnanış, devlet ve yönetim kıyafet ile tanımlamaya çalışırlar, eskiden ise şapka ile rütbe askerlikteki gibi simgeler belli iken, şapka devrimi ile bu kaldırılmıştır, şapkaya göre sosyal yapı saptanmamaktadır. Başörtüsü inanış nedeniyle değil, bu yapıda olanların üniversite mezunu olup, yönetici olmaması amacı ile sorunlar oluşturulmuştur.

6) İnsan: Tarım Kültürü yapısına istenen insan asker olmasıdır. Ülkemizde asker genellikle üniversite mezunu asteğmenler yönettiği için, farklı olmaktadır. Asker daha dikta heveslisi olabilmektedir. Yedek-subay canını seve seve verir, askerlik mesleği için, ölmek bir hatadır, kendisini korumalıdır.

Ölenin yerine başkası gelir.

7) Sağlık algısı ve yapısı: Hasta olan işe yaramaz, bu açıdan ölmelidir, sağlık, tam sağlıklı olmaktır. Hastalık Tanrı cezasıdır ve birey çekmelidir. Hasta olan yerden ayrılma veya uğranmaz prensibi geçerlidir.

Birçok tıpta yeri olmayan, yaklaşımların, büyü gibi uygulandığı görülmektedir.

1926 yılında kayısı çekirdeği kansere iyi geldiği söylenerek bir klinik kurulmuş, içinde olan siyanür olarak gerekçe tutulmuş ama bunun hiçbir faydası olmadığı gözlenerek 1928 yılında iptal edildiği internette öğrenilmiştir. Ancak bir kanserli arkadaşın 2020 yılında iletildiği notta, 1938 yılında Beysbol oyuncusu iyileştiği ve Japonya'da laboratuvarında ispat edildiği eklenmiştir. Japonya laboratuvarı mekanik tetkik yapandır, Beysbol oyuncusu da meşhur olmuş ama konu ile bağlantısı de yoktur. Destan özelliği budur, ekleme yapılmaktadır. Sanal hikayeler Tarım Kültüründe sık rastlanılmaktadır.

8) Teknolojik boyut: Endüstri Kültüründe yapılan ziraatta, 10-15 bin dönümü makine ile ekilmekte ve biçilmektedir. Tarım kültüründe ise o kasaba bütünleşmektedir.

Tarım makine, traktör gelmesi ile kültürel yapı değişmemiştir. Ülkemizde traktör ihtiyaca göre değil, daha çok traktör kiralınması ile oluştuğu anlaşılmaktadır.

Ürgüp Bölgesinde üretilen çanak, çömlekleri incelenince, eski depolarında olanları inceleme fırsatını bulunca, ortada tüm sanat eserlerinin bir karmasının yapıldığı gözlenmektedir. Meksika dahil, birçok ülkenin eserleri alınmış, ancak kopya değil, kendisine göre üretilmiştir. Özgünlük nedeniyle her ülkeden gelip alındığı anlaşılmıştır, çünkü kendi kültüründen bazı simgelerde görmektedirler.

Yenidoğan Olgusu

Nüfus toplumda güç belirtisi olduğu için ne kadar çocuk olursa, o kadar mutluluk olacağı inancı ile evlenme, çocuk sahibi olma temeldir. Türkiye Binde 3,5-6 civarında evlat oranı 1-1,5 kadar inmiş, tam yetişmeye edinilmesi amaçlıdır. Kültüre uyan kişi, diplomalı olması gerekli görülmektedir. Sadece eğitim verecek olan kişi eğitilmesi yeterlidir.

Ölüm yüksek olacağı için ölecek ölmelidir. Binde 400-600 iken, bunun 150 oranına inmesi büyük başarı denilirken, zamanımızda 11 olması inanılır gibi görülmemelidir. Kültür artı doğsun ölümler boyutundan, tek olsun ama sağ ve sağlıklı olsun yaklaşımı gelmiştir.

Sonuç

Tarım Kültüründe simgeler önemlidir, bu açıdan vatan, bayrak ve varlık boyutu ile bütünleştirirler ve yaşam bu idealler için feda edilmelidir.

Bize öğretilen ise, her birey bir bayrak olarak temsilcidir. Damarımızda akan kan, al bayrak, bizle yıldız ve ideallerimiz hilal olmaktadır. Bu açıdan bir birey varlığın simgesidir. İnsanlık, sevgi ve kardeşlikte olan aynı bayrak altındadır.

Varlığımızda örf, adet ve gelenekler önemlidir, ama bunlara dayanarak suç yaratılmaz, sadece sosyal kurallar olarak bakılabilir. Medeni Kanunlar içinde söz geçmekte, TCK ise suçta cezayı arttırıcı nedendir.

Kaynaklar

- 1) UNEKO 2013, Yenidoğan Hakları Konferansı.
- 2) Güvenç, B. İnsan ve Kültür. Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2018.